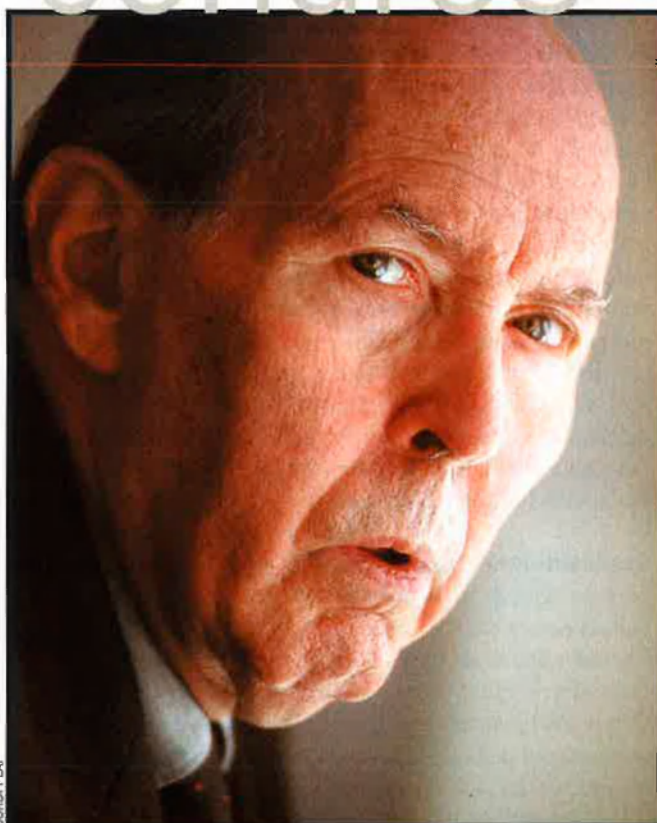

La Catalunya vençuda vista per un joveníssim mestre de la Generalitat republicana, Joan Triadú (Ribes de Freser, 1921), en període de formació personal i cultural. El Premi d'Honor de les Lletres Catalanes del 1992 tenia desat i gairebé oblidat un dietari de l'any 1938 al 1940. Ara, l'ha transformat en el llibre 'Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent', que ha publicat Proa.

El caliu sota les cendres

JORDI PLAY

Joan Triadú era un mestre adolescent que escrivia un dietari quan el franquisme va ocupar la Catalunya republicana i autònoma. Tenia disset anys. A partir d'aquell dietari, l'escriptor ha reconstruït els anys 1938, 1939 i 1940. El resultat: *Dies de memòria 1938-1940*, publicat per Proa.

Sota les cendres del país incinerat el 1939, hi havia un caliu somort. Aquell caliu amagat ha quedat ara al descobert, més de mig segle més tard, gràcies a la reconstrucció literària.

L'escriptor, crític, traductor i pedagog Joan Triadú ha rescatat el seu dietari d'adolescent corresponent als tretze darrers mesos de la Generalitat republicana –mesos de guerra– i als primers dos anys de la Catalunya franquista.

Aquest dietari, un cop reconstruït, s'ha convertit en el llibre de 270 pàgines *Dies de memòria, 1930-1940. Diari d'un mestre adolescent*. Publicat per Proa, del Grup Enciclopèdia Catalana, a la col·lecció "Perfils", va obtenir el V Premi Fundació Ramon Trias Fragas del 2001, proclamat per un jurat format per Víctor Batallé, Isidor Cònsul, Josep M. Esquirol, Pere Esteve, Joaquim Ferrer, Josep Pera i Ramon Pla i Arxé.

El dietari engega el 17 de gener de 1938. Joan Triadú és un vailet de setze anys que ha de fer d'adult per culpa de la guerra. Molts adults són al front i ha d'encarregar-se de l'ensenyament d'un grup de noies i nois, a Granollers. El dietari d'aquest any és ara batejat per l'autor amb el títol "Diari d'un mestre

adolescent". L'any 1939 s'obre un segon capítol amb el títol "Un cor dins la fosca". El tercer i darrer, dedicat a l'any 1940, es titula "L'esqueix del silenci".

Estil. Tot i tractar-se d'una reelaboració, l'estil del llibre intenta mantenir la versemblança del diari. L'annotació, la constatació, donen aquesta imatge. La digressió hi és descartada. "Hi mantinc —ens diu l'autor— l'estil del dietari, que exigeix la concessió, almenys per a mi."

Independència. La decisió de portar un diari la determinà, diu Triadú en el pròleg, el fet de començar a treballar fora de casa, fora de Barcelona, i assumir, als setze, una responsabilitat que l'obligava a exercir d'adult sense ser-ho.

Interiorització. L'adolescent creix amb la interiorització. Aquesta interiorització que el dietari promou contribueix a l'afirmació diferenciada de la personalitat, diu l'autor en el pròleg. La lectura del dietari és la lectura del naixement, de la formació, d'una personalitat molt marcada per les circumstàncies històriques i per l'estret lligam ideològic i sentimental que estableix amb un país que serà derrotat per forces externes i contràries a les seves formes de vida.

Reelaboració. El dietari original era més llarg: unes mil anotacions. "El llibre —ens diu l'autor— ha crescut d'ell mateix a partir d'un nucli, una base, i d'una provocació, que és la mateixa existència d'un dietari. Sense el dietari original, el llibre no existiria. Només amb el dietari, tampoc. Llegint-lo, vaig veure que, en cru, no tenia interès. La redacció ha posat al dia el dietari en estil i també amb memòria. S'ha dit que la narració inventa el passat. Per això el títol, *Dies de memòria*."

Simulació. El llibre *Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent* és la simulació d'un dietari autèntic. En el dietari autèntic, que aplega més de mil anotacions, el futur escriptor ha vist ara, en rellegir-lo, que va passant de mica en mica de l'annotació simple a l'escriptura més elaborada. "Com més anava més escrivia", ens diu. Aquest

MUSEU ENRIC MONJO

Plaça de Catalunya de Barcelona, 26 de gener de 1939. El general Juan Yagüe, Dionisio Ridruejo i altres militars. Joan Triadú torna a Barcelona cinc dies després.

trànsit de l'annotació a l'escriptura del dietari original l'ha traslladat al llibre.

Estudi. En tornar a la Barcelona ocupada, es matricula a la universitat i estudia de valent, per poder obtenir beques.

"Els meus amics, tant en Palau i Fabre com en Bayó —ens comenta— em deien sempre el mateix, el que has de fer és estudiar i tenir un títol. Per tant, no em vaig assabentar de coses com l'afusellament de Companys. Els que no érem a la clandestinitat activa no ens assabentàvem de les coses."

Bombardejos. A Granollers s'estalvia, de moment, els freqüents bombardejos. Però els caps de setmana, veu els de Barcelona. El 31 de gener del 1938, anota: "Ahir diumenge, al matí, les sirenes m'atrapen al Savoy, tot just d'entrar-hi i treure'm l'abric. El passeig de Gràcia, desert. Vaig veure sis avions a gran altura. Sembla que van fer molt mal."

Fins que arriba el 31 de maig de 1938. Un bombardeig agafa de ple, registra l'autor, les cues de gent que van a plaça, al bell mig de Granollers. Les bombes han caigut al mercat i voltants. L'autor és a l'escola, des d'on es veuen passar els avions i se senten les explosions.

"Tinc —escriu— nois grans que se m'agafen a les cames plorant com criatures.

Crido l'ordre de sortir de seguida al pati i quedar-nos estirats a terra i prop de les parets." L'endemà, anota: "Avui a l'únic tren ha pujat el meu pare. La ràdio ho va dir ahir al vespre i no han dormit en tota la nit. Li he presentat el director i li he ensenyat la meua classe. Se n'ha tornat amb un camió. A l'escola només han vingut dos o tres nens. Avui diuen que hi ha 270 morts."

El canvi brutal. Es produeix el 31 de gener de 1939. Tres dies abans, els feixistes han ocupat Granollers. No hi ha transport públic i ha de baixar a peu fins a Barcelona. Porta la maleta petita i deixa enrere la Catalunya republicana, la Generalitat, l'escola catalana, i l'adolescència. Anota: "Tota l'estona passen soldats a peu amunt, castellans i moros, però no m'han dit res."

L'arribada a la Barcelona ocupada va ser, ens diu, "el meu pas de la innocència a la maduresa, un canvi brutal, forçat, de cop". Arribat a casa, veu que els pares han llençat diaris i revistes, sobretot el setmanari *Meridià*, que guardava. Els sous del despatx i la fàbrica han tornat enrere. "Misèria i por, però estem junts, encara que no sàpiguen què dir".

La religiositat. L'adolescent Triadú és agnòstic. El dia 1 de desembre del 1938

El dietari de Triadú deixa constància d'alguns dels bombardejos que va patir Barcelona. Durant la guerra, feia de mestre a Granollers, ciutat també cruelment bombardejada.

anota: “Som el mes de Nadal i encara que no sigui creient, Nadal el sento al cor, amb l'emoció de quan era petit i anàvem amb la mare a la nit, a comprar a la Boqueria.” Però amb l'ocupació franquista i la manca de llibertat, el sentiment religiós va de mica en mica amarant el seu esperit i acaba oint missa i combregant. “Tornat a Barcelona –ens diu– em trobo com desvalgut. S'ha esfondrat un món i aquest esfondrament em deixa immòbil, em fa un naufrag. Tot el que estimava se n'ha anat en orris. I aquest buit, a dins meu es comença a omplir, primer no és encara la idea de Crist, primer de Déu. A Déu agraeixo haver viscut. I després Déu ja es va concretant en la idea de Crist i en el misteri de l'eucaristia: l'aliment de la vida. Això no té res a veure amb la religió oficial de l'època. En això em va influir molt el meu amic Jaume Bayó, que es va fer escolapi i ara és rector de la parròquia de Sant Josep de Calassanç, al Clot. Ell em va introduir en la religió oficial catalana dels Cardó i Torres i Bages i dels capellans actuals, que ara sembla que els van arraconant.”

La família. Fill únic, la relació amb els pares i la història dels pares és un dels components més emotius del dietari. Hi ha la història del matrimoni conflictiu del pare amb la mare. La família

d'ella s'hi oposava. Ho fa saber amb aquesta frase, datada del 8 de desembre de 1938: “Avui els pares recordaven el seu festeig i que els pares d'ella, que no volien que es casés amb un ‘inferior’ socialment, la van tenir tancada tot el dia.” Després, la vida al pis de la fàbrica de Gràcia on el pare fa de porter. Això els permet viure amb un sou magre, car el pis, l'aigua i el llum, els tenen de franc.

La guerra, a més de la mort per a l'oncle més petit, porta l'exili i l'internament en camps de concentració, de treball i en presons, de cosins i oncles. “Amb la roba a l'esquena i poca cosa més –anota el 18 de maig de 1939–, se'n van anar [de Ribes] les dues germanes i un germà del meu pare, amb les famílies. Deuen ser a França però no se'n sap res.”

El pare. De la figura del pare, en destaca la seva malfiança dels capellans. Quan l'autor del dietari arriba a Vic, l'estiu del 1939, comenta: “El meu pare sempre deia, perquè ho havia sentit a dir, que a Vic hi havia tres *efes* mal col·locades: fam, fred i fanatisme.”

El tren. La vida del jove Joan Triadú es mou al voltant d'una línia de tren, la de Barcelona a Puigcerdà. Quan treballa de mestre a Granollers, baixa cada cap de setmana en tren, a Barcelona. Els estius se'n va a Ribes de Freser, on va néixer,

La vida del jove Triadú transcorre per les poblacions de la línia del tren que enllaça Barcelona amb Puigcerdà

i agafa diverses vegades el mateix tren per anar a Puigcerdà, Ripoll, Vic i Torelló, poblacions servides per la mateixa línia. “No ho havia pensat –ens diu–. Sí, faig tota la línia de tren. A la postguerra, sense llum ni vidres a les finestres, moltes vegades. Els meus pares es van casar a Ribes entre les sis i les set del matí i van agafar el primer tren cap a Barcelona per passar-hi el viatge de nuvis. El tren va ser molt important per a aquestes comarques.”

Llibres clandestins. Pot sorprendre llegir que el jove estudiant universitari pogués trobar llibres en català, a Barcelona, els anys 1939 i 1940: “Hi ha nius de llibres en català a les llibreries de segona mà”, anota el 25 de gener del 1940. “La dictadura franquista va ser, afortunadament, desordenada –ens diu–. No va ser el món nazi. Entre la corrupció i la manera de fer dels militars, no controlaven les coses. Feien atzagaiades. I podies trobar llibres en català al lloc més sorprenent. Jo sempre en vaig trobar. El franquisme era típicament hispànic, desordenat.”

Món de Ripoll. Quan es refereix a la capital del Ripollès, parla del “món de Ripoll”. La revolta de juliol de 1936 l'agafa aquí. Passa uns dies a la casa de la seva tia-àvia, Maria Aulina, germana de l'àvia, que té una pensió al carrer Vell, tocant a la plaça de Sant Eudald.

“Parlo del món de Ripoll perquè el fet d'entrar i viure en una casa que era una despesa em donava una relació diferent amb una sèrie de gent gran amb la qual

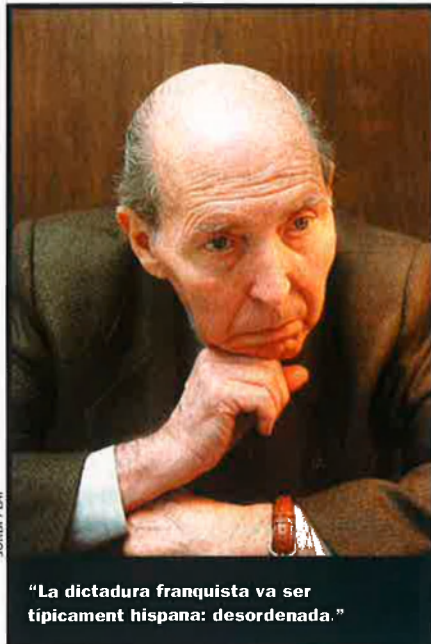
normalment no m'hauria relacionat. Per exemple, un músic de la cobla Ser-ratins. Un altre era cuiner i m'explica-va coses del restaurant. A través de la pensió arribava a gent que pertanyia a un món especial, gent peculiar.”

En el dietari parla d'una parella que es petoneja d'amagat a la dispesa. No dóna noms. “Ella era casada i coneguda a Ripoll i ell, la meva tia el tenia com a afillat”, ens comenta.

A Ripoll hi vivia un oncle, l'Amadeu, de la FAI, que va morir a Veneçuela. “Va contribuir a evitar que cremessin el monestir de Ripoll. Tot plegat feia que Ripoll fos molt diferent de Ribes.”

Contra l'Eixampla. L'autor del dietari confessa la seva disconformitat amb la configuració urbanística de l'Eixampla barcelonès. El 26 d'agost del 1940, passeja per la ciutat. L'aprecia tota, tret de l'Eixampla: “Amics que hi viuen s'indignen quan els dic que l'Eixampla és un ensopiment senyor i un senyor ensopiment.” “A mi m'agrada –ens diu– la ciutat sota muralles, o els barris, com Gràcia. L'Eixampla va ser una desgràcia per a Barcelona.”

La Universitat de Barcelona. El 23 d'octubre de 1939, acte oficial d'inauguració del curs. Catedràtics i professors, amb el braç enlaire, canten el “Cara al sol”. Alguns van uniformats. El dietari descriu les classes d'alguns professors. Fernando Valls i Taberner comença les classes d'història el 9 de gener de 1940: “Ens ha fet una conferència política, una lliçó de convers a la

JORDI PLAY

“La dictadura franquista va ser típicament hispana: desordenada.”

veritable causa espanyola.” Malgrat tot, cada dia s'hi sent més bé. “M'hi distrec i deixo enrere els problemes diaris de casa i fins i tot, el mal viure d'aquí, la guerra, la por de recaure, Déu...” El 22 de desembre, acabat el primer trimestre, anota: “Em sembla que no em puc queixar. Sóc ben rebut pels companys i pels principals professors. Ja sóc un estudiant universitari.”

La mort. La més sentida, la de l'oncle Ferran, germà petit del pare. Mor al front de l'Ebre el 5 de setembre de 1938. Tenia vint-i-vuit anys. “Li feia molta gràcia –recorda en l' anotació de la mort– que m'agradessin tant els llibres i un dia em va acompanyar al

mercant de llibres de Sant Antoni i me'n va comprar.”

La vida quotidiana. El dietari dóna molta informació sobre la vida quotidiana durant la guerra i la postguerra. La fam, el fred, les dificultats en el transport, però també les distraccions, com el cinema i les festes majors, amb gran protagonisme de les sardanes, tant a Barcelona com a Ribes de Freser. El 15 d'agost de 1939, anota: “Sardanes a Ribes, vigilades per la guàrdia civil.”

Per a molts lectors, sorprendrà que amb el franquisme es recuperés la festa de Sant Joan, amb revetlla inclosa. “Els vencedors –anota el 24 de juny de 1939– s'aprofiten d'aquest retorn a la ‘normalitat’ i ho diuen a totes hores. El personal de la fàbrica quan sortia ahir vespre a les deu, tiraven petards, cridaven, xisclaven i reien. Vaig sentir que deien, com tothom: ara rai que no hem de tenir por dels espetecs!”

Escenes. De les nombroses escenes i descripcions emotives recollides en el dietari, destaca la datada el 3 de febrer de 1939, a Barcelona: “Escena al capdamunt dels jardinetes del passeig de Gràcia, cantonada Sèneca, on hi ha la farmàcia Maymó. Un tipus uniformat de negre i amb boina vermella, que anava amb uns altres, s'ha posat a trencar els vidres de la botiga, que té els rètols en català i cridava: ‘¡Basta de Companis i companyia!’ La gent s'ho mirava, com jo, de lluny, i girava cua.”

Lluís Bonada

Festa de l'Oli Verge
Degustació i venda d'Oli
Mostra Gastronòmica
Artesanàlia
Jornades Tècniques

XXXIX Fira de les Garrigues

5a Fira de l'Oli
de Qualitat Verge Extra

Les Borges Blanques

18, 19, 20 gener 2002

PATRONAT
FIRA DE LES GARRIGUES

973 14 28 05

e-mail: patronat@datalogic.es